

Prof. dr. Nedžad Korajlić¹
Doc. dr. Driton Muharremi²
Doc. dr. Amela Hajdarević³
Naida Sahadžić, MA⁴

SPECIFIČNOSTI ISTRAŽIVANJA KRIVIČNIH DJELA PROTIV DJECE I MLADIH

Sažetak

Službe za provođenje zakona su zadužene za istraživanje svih krivičnih djela, ali njihova odgovornost je posebno velika kad su u pitanju krivična djela protiv djece. Djeca trebaju zaštitu zakona u većoj mjeri nego drugi članovi društva, jer su tako ranjiva, pogotovo ako je djelo izvršeno od strane jednog ili oba roditelja. Čak i nakon što je djelo izvršeno, dijete još uvijek može biti u opasnosti od daljnjeg zlostavljanja.

Krivičnopravna zaštita djece i maloljetnika može biti specifična i nespecifična. U zaštiti života, tijela, zdravlja, imovine, časti, ugleda, ljudskih prava i društvenog položaja, djeca i maloljetnici uživaju jednaku zaštitu kao punoljetne osobe. Spolne zloupotrebe djece predstavljaju krajnje opasnu pojavu (incest, silovanje). Dok društvo postaje sve permissivnije⁵ prema čovjekovoj seksualnosti razbijanjem sve više tabua i zabrana, s druge strane jača briga za omladinu s pojačanom zaštitom od zloupotrebe dječje znatiželje ili nemoći ili izloženosti kriminalnim postupcima, koji prerano bude dječju i omladinsku spolnost.

Kada se prijavi zlostavljanje djeteta, istražitelji mogu započeti istragu po vlastitom nahođenju, ili mogu vršiti istragu zajedno sa socijalnom službom. Bez obzira na izvor koji je prijavio i bez obzira da li istražitelj radi sam ili radi sa drugim agencijama, primarna odgovornost istražitelja, koji je dodijeljen na slučaj, je da odmah zaštiti dijete, te ako postoji vjerovatnoća od trenutne ili kontinuirane opasnosti po dijete, dijete se mora skloniti i staviti pod zaštitu.

Ključne riječi: seksualno zlostavljanje, djeca, mladi, kriminalistička istraga.

1. Pojmovno i krivičnopravno određenje

U kriminalističkoj i krivično pravnoj praksi, jedano od veoma opterećujućih krivičnih djela su ona gdje su žrtve djeca. Međutim, sve je više djece, koja su žrtve nasilja. U posljednje vrijeme možemo pronaći izvještaje o napastovanoj i zlostavljanoj djeci u tiskanim medijima, internetu, TV-u i drugim medijima. Zločini izvršeni nad djecom mogu postojati u raznim formama i karakteristikama.

*Molestiranje*⁶ djece je tek jedna vrsta zločina protiv djece. Druge vrste zločina protiv djece mogu se ponavljati s istom žrtvom, kao kod većine slučajeva zlostavljanja djece, bilo da je fizičko, emocionalno ili seksualno.

U drevnoj Grčkoj dijete je bilo apsolutno vlasništvo oca, a vlasništvo je dijeljeno između muške djece. Otac bi odgojio prvorodenog sina, a narednu djecu bi izložio elementima prirode. Prema rimskom

¹ Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, Univerziteta u Sarajevu, BiH.

² Univerity College AAB, Priština, Republika Kosovo.

³ JU KB „Dr. Safet Mujić“, Mostar, BiH.

⁴ Institucija Ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine.

⁵ **Permisivni odgoj** (prema lat. *permissio*: dopuštanje), pedagoško shvaćanje koje se, pozivajući se na dječja prava i slobode, suprotstavlja strogomu, represivnom odgoju. Pedagoški je opravdan dok je u funkciji humanizacije, poštovanja djetetove osobnosti, njegovanja povjerenja i suradnje između odgojitelja i odgojenika. Međutim, kada pod utjecajem pedocentrizma i jednostranoga liberalizma preraste u »slobodni odgoj« bez pedagoškoga nadzora i vodstva, može dovesti do zanemarivanja i zapuštanja djeteta. (<https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=47681>; 28/12/2021)

⁶ Molestirati (lat. *Molestare*) dosađivati, zlostavljati, uznemiravati. (Vujaklija; 1980: 378)

zakonu otac je imao moć nad životom i smrti svoje djece („*Patria potestas*“) i mogao ih je ubiti, osakatiti, prodati ili ih ponuditi kao žrtvu.

Kao što je nasilje u porodici smatrano porodičnom stvari, tako je i zlostavljanje djece smatrano porodičnom stvari. Sada se oboje smatra krivičnim djelom i moraju se detaljno istražiti. Djeca su također žrtve raznih drugih krivičnih djela, ali ta se krivična djela obično istražuju na isti način kao za odrasle žrtve, osim nekih razlika u tehnikama intervjuisanja.

Krivičnopravna zaštita djece i mladih u krivičnom zakonodavstvu BiH⁷ je riješena kroz više krivičnih djela. Naročito ta zaštita dolazi do izražaja u glavi XXI krivična djela protiv dostojanstva osobe i morala i glavi XXII krivična djela protiv braka i obitelji (Modly, Mršić, Selimić; 2018).

Kao krivična djela iz glave XXI KZ FBiH u kojima su kao žrtve označena djeca su sljedeća: Silovanje (Član 221.); Prinuda na obljudu (Član 222.); Obljuba nad nemoćnom osobom (Član 223.); Obljuba nad maloljetnom osobom (Član 224.); Obljuba zlopotrebom položaja (Član 225.); Bludne radnje (Član 226.); Zavođenje (Član 227.); Podvođenje (Član 228.); Posredovanje u vršenju prostitucije (Član 229.); Prikazivanje pornografskog materijala (Član 230.).

Također, u glavi XXII KZ FBiH, nalaze se pojedina krivična djela sa kojima se štite prava i slobode djece i mladih. Radi se o sljedećim krivičnim djelima: Dvobračnost (Član 231.); Omogućavanje zaključenja nedopuštenog braka (Član 232.); Vanbračna zajednica s maloljetnom osobom (Član 233.); Oduzimanje maloljetne osobe (Član 234.); Promjena obiteljskog stanja (Član 235.); Zlostavljanje ili zapuštanje maloljetne osobe (Član 236.); Kršenje obiteljskih obaveza (Član 237.); Izbjegavanje izdržavanja (Član 238.); Rodoskvrnuće (Član 239.), Sprječavanje i neizvršavanje mjera za zaštitu maloljetnika (Član 240.).

Radi boljeg razumijevanja, u nastavku, a radi potpunijeg izučavanja ovih krivičnih djela potrebno je da definišemo pojedine pojmove, a koji su usko vezani sa ovom problematikom.

Otmica je protupravno zasnivanje fizičke vlasti nad drugim, sa ili bez njegovog odvođenja na drugo mjesto. Žrtva se nalazi u nemoćnom položaju, jer joj je oduzeta svaka mogućnost odlučivanja o svom kretanju. Vlast izvršioca je takva da mu je žrtva potpuno podvrgnuta, da od njegove volje zavisi napuštanje mjesta zadržavanja. (Modly, Korajlić; 2002) Otmica djece je posebno traumatična za roditelje i one koji su dodijeljeni za istraživanje slučaja. Neke otmice djece izvrši roditelj, koji je izgubio skrbništvo nad djetetom u procesu razvoda. U tim slučajevima ne traži se otkupnina, nego roditelj koji izvrši otmicu možda uzme novi identitet i preseli u drugi dio zemlje ili inostranstvo. Dogđa se i da parovi bez djece otmu bebe ili mlađu djecu da ih odgoje kao svoje.

Nasilje nad djecom i mladima podrazumijeva oblik destruktivne agresivnosti, ekstremni oblik agresije nelegitimnom upotrebom fizičke ili psihičke sile usmjerene protiv djece. Obuhvaća ponašanja kojima se nanosi tjelesna (fizička), psihička (emocionalna, mentalna) ili seksualna ozljeda ili patnja. Ovaj pojam obuhvaća i prijetnje takvim ponašanjima. Sila može biti upotrijebljena činjenjem ili nečinjenjem (propustom) kada postoji obaveza činjenja ili njihovom kombinacijom. Može biti pozitivna ili negativna, dobronamjerna ili zlonamjerna, legitimna ili nelegitimna, javna ili tajna. U silu spada i tzv. netjelesna sila pod kojom se podrazumijeva upotreba hipnoze i omamljujućih sredstava. U širem smislu, u pojam nasilja nad djecom spadaju različiti oblici *zlostavljanja i zapuštanja djeteta*. Taj pojam obuhvaća i različite oblike zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece. Nasilje, zlostavljanje i zapuštanje djece ulazi u pojam zlopotrebe djece. Kao poseban oblik nasilja nad djecom, javlja se korištenje djece kao izvršilaca krivičnih djela (jer nisu krivično odgovorna). Drugi poseban oblik nasilja koji se provodi nad djecom od njihovog rođenja do smrti je fina diskriminacija obzirom na tjelesni izgled djeteta. Tako se lijepoj djeci pripisuju osobine koje s tjelesnim izgledom nemaju veze, npr. da su pametnija od ružne djece. Zlostavljanja su primarno tjelesnog karaktera i mogu rezultirati vrlo teškim posljedicama od *teških tjelesnih ozljeda* s trajnim posljedicama kao što su invaliditet ili tjelesna *nagrđivanja* izgleda, sve do smrtnog ishoda, te *psihičkih trauma*. Dijete ne mora biti tjelesno zlostavljano da bi bilo žrtva. Kada je zlostavljan bilo koji član porodice djeteta, ono trpi emocionalno i na taj način je zlostavljano. Nasilje nad djecom spada u tzv. *nasilnički kriminalitet*. Riječ je o krivičnim

⁷ Ova krivična djela nalaze se u entiteskim krivičnim zakonodavstvima, Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Distrikta Brčko.

djelima koje karakterizira brutalno i agresivno postupanje izvršioca, odnosno kod kojih nasilje ima dominantan karakter. (Modly, Šuperina, Korajlić; 2008)

Iskorištavanje se odnosi na nepošteno iskorištavanje djece ili nelegalno korištenje. To uključuje dječju pornografiju i prostituciju. To također može uključivati prisiljavanje djece na obavljanje fizičkog rada iznad razumnih mogućnosti te djece. (Korajlić; 2008.)

Fizičko zlostavljanje se odnosi na premlaćivanje, šibanje, prženje ili na drugi način nanošenje ozljeda djetetu. Zlostavljanje djece je identifikovano kao najveći pojedinačni uzrok smrti djece. Neka istraživanja u SAD su otkrila da je između tri i četiri miliona djece bilo u situaciji da je udareno nogom, pretučeno ili udareno šakom od strane roditelja; a između 900 000 i 1.8 miliona bilo napadnuto nožem ili vatrenim oružjem. U nekoliko tragičnih slučajeva, zlostavljanje je rezultiralo smrću. (Wayne, Karens; 2007)

Emocionalno zlostavljanje se odnosi na izazivanje straha ili osjećaja bezvrijednosti kod djece zaključavanjem u ormar, ignorisanjem ili konstantnim omalovažavanjem. (Korajlić, Muharremi; 2011.)

Seksualno zlostavljanje djece - podtip fizičkog zlostavljanja u kojem se dijete upotrebljava za seksualno zadovoljenje odraslog, a najčešći su načini u slučajevima navedenog zlostavljanja djeteta egzibicionizam, genitalni, analni i oralni kontakt i masturbacija. (Modly, Šuperina, Korajlić; 2008) Žrtava seksualnog napada možda ima na milione, a možda nekih 90% slučajeva molestiranja djece nije prijavljeno. Razlog je nejasan. Neke kulture odobravaju seksualne veze između odraslih i djece, ali ti su činovi nelegalni, kako u Bosni i Hercegovini, tako i u velikoj većini zemalja svijeta (Modly, Mršić, Selimić; 2018).

Razvrat znači dodirivanje maloljetnika u svrhu postizanja uzbuđenja, zadovoljavanja ili ispunjavanja seksualne želje. Dodirivanje može izvršiti punoljetna osoba ili maloljetna osoba prema uputama izvršioca. (Korajlić; 2011)

Molestiranje je širi pojam, koji se odnosi na bilo koji čin motiviran neprirodnim ili nenormalnim seksualnim zanimanjem prema maloljetnicima za koji je razumno očekivati da će uznemiriti, iritirati ili uvrijediti žrtvu. Molestiranje može, ali ne mora uključivati dodirivanje žrtve.

Vizualni tisak ili medij podrazumijeva svaki film, fotografiju, negativ, slajd, knjigu, časopis ili drugi vizualni tisak ili medij.

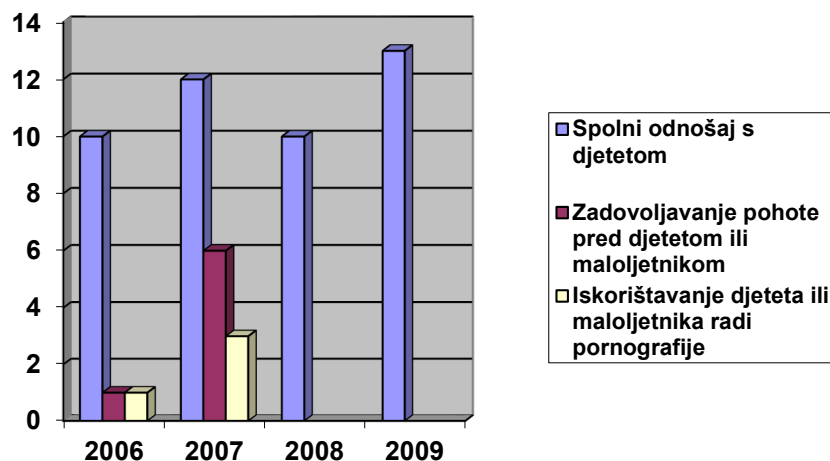
Komercijalno iskorištavanje znači za direktni ili indirektni cilj imati novčanu ili drugu materijalnu dobit.

2. Dimenzija problema

Prema podacima Federalne uprave policije, Federalnog ministarstva unutrašnjih poslova Federacije Bosne i Hercegovine, za period od 2006.-2009. godine, iz grupe krivičnih djela protiv spolne slobode i morala (Glava XIX, KZ FBiH) evidentirana su sljedeća krivična djela: Spolni odnošaj s djetetom (Član 207.), Bludne radnje (Član 208.), Zadovoljenje pohote pred djetetom ili maloljetnikom (Član 209.), Iskorištavanje djeteta ili maloljetnika radi pornografije (Član 211.)⁸

U 2006. godini na području FBiH evidentirano je ukupno 10 slučajeva spolnog odnošaja s djetetom, te po jedan slučaj zadovoljavanja pohote pred djetetom ili maloljetnikom i iskorištavanja djeteta ili maloljetnika radi pornografije. Tokom 2007. evidentirano je 12 slučajeva spolnog odnošaja s djetetom, više za dva ili 20 posto u odnosu na prethodnu godinu, šest slučajeva zadovoljavanja pohote pred djetetom ili maloljetnikom (više za pet), te tri slučaja iskorištavanja djeteta ili maloljetnika radi pornografije. Tokom 2008. godine evidentirano je deset slučajeva spolnog odnošaja s djetetom, a u 2008. godini je na području FBiH zabilježeno 13 slučajeva spolnog odnošaja s djetetom. U tabeli koja slijedi podaci su grafički predstavljani.

⁸ Godišnji izvještaji o stanju kriminaliteta Federalne uprave policije MUP FBiH, <http://www.fup.gov.ba>; 6.11.2023 10:48

Statistički pokazatelji o evidentiranim slučajevima iz grupe krivičnih djela protiv spolne slobode i morala (Glava XIX, KZ FBiH), za period 2006-2009.

U ukupnom broju registrovanih krivičnih djela protiv spolne slobode i morala, krivična djela u kojima su žrtve djeca i maloljetnici učestvuju sa oko 10%, što je zabrinjavajući podatak. Međutim, stručnjaci skreću pažnju na velike tamne brojke zlostavljanja, jer se veći broj ovih krivičnih djela uopšte ne prijavljuje policiji zbog straha žrtve, ali i konzervativnog vaspitanja, tako da je ono sigurno učestalije nego što su to mogle pokazati statistike provedenih sudskih postupaka.⁹

Dodatni faktor, koji komplikuje istragu zlostavljanja djece je primijećena neodređenost samog pojma. Da li je udarac dlanom po stražnjici zlostavljanje djece? Omalovažavanje djece? Slanje djeteta u krevet bez večere?

Nedovoljno prijavljivanje zlostavljanja djece još je jedan problem. Procjenjuje se da za svaku prijavu koju zaprima policija i druge službe, postoji 10 neprijavljenih slučajeva.

Veliki problem je učestalost kojom su djeca zlostavljana od strane osoba koje znaju. Iako mnogi roditelji naglašavaju svojoj djeci važnost izbjegavanja stranaca, tužna istina je da ogromnu većinu slučajeva zlostavljanja izvrše lica koju djeca poznaju.¹⁰

Zbog toga se treba posebno posvetiti pažnja upravljanjem kvalitetom u zdravstvenim ustanovama, jer su to ustanove koje mogu obavljanjem svoje djelatnosti uočiti povrede kod pacijenata, te ih prijaviti poslužbenoj dužnosti policiji ili tužilaštu. **(Ovčina, Eminović, Sitnić, Neuberg, Hajdarević; 2020.)**

3. Efekti zlostavljanja djece

Efekti zlostavljanja djece mogu biti razarajući, a može rezultovati ozbiljnim i trajnim fizičkim, mentalnim i emocionalnim oštećenjima, kao i budućem kriminalnom ponašanju.

Fizička oštećenja mogu uključivati mozak, vitalne organe, oči, uši, ruke ili noge. Teško zlostavljanje može također uključivati mentalnu retardaciju, ograničene sposobnosti govora, ograničen razvoj percepcijskih i motornih vještina, zastoj u fizičkom razvoju, sljepilo, gluhoću, gubitak udova, ili čak i smrt.

⁹ „Prema National Child Abuse and Neglect Data System (NCANDS) (održavan od strane National Clearinghouse on Child Abuse and Neglect Information) (CHILD MALTREATMENT 2003), procjena je da su 906 000 djece bila žrtve zlostavljanja djece ili zapostavljanja u tioku 2003. godine. Stopa viktimizacije na 1000 djece u državi pala je sa 13.4 djece u 1990. godini na 12.4 djece u 2003. godini; Više od 60% žrtava-djece iskusilo je zapostavljanje; Skoro 19% bilo je fizički zlostavljano; 10% bilo je seksualno zlostavljano; a 5% bilo je emocionalno zlostavljano. Osim toga, 17% dovodi se u vezu s "drugim" vrstama zlostavljanja. Djeca stara do tri godine imala su najveću stopu zlostavljanja sa 16.4 na 1000 djece.“ (Wayne, Karens; 2007)

¹⁰ Izvješće National Clearinghouse on Child Abuse and Neglect Information (CHILD MALTREATMENT 2003) kaže da su više od 80% izvršilaca roditelji. Drugi srodnici su 7%, a nevjenčani partneri roditelja su 3%.

Emocionalna oštećenja mogu uključivati oslabljeni koncept samosvjesnosti kao i povećani nivo agresije, anksioznosti i tendenciju prema samodestrukciji. Ove tendencije prema samodestrukciji mogu uzrokovati da se djeca ponašaju antisocijalno u porodici, u školi i u široj zajednici. Emocionalne posljedice koje omladina iskusi zbog viktimizacije, kao što su psihološki poremećaji, zavisnost i zloupotreba nedozvoljenih supstanci, i problemi delinkvencije, se često previde. Jasno je da je viktimizacija u ranom djetinjstvu i u dobi adolescencije izvor mnogim problema u kasnijem životu.¹¹

Istraživanjem, koje su vršili *Siegel i Williams*, je ustanovljeno da seksualno zlostavljanje djeteta značajno predviđa određene vrste krivičnih djela, ali su i drugi pokazatelji porodičnog zanemarivanja i zlostavljanja također bili značajni faktori. Seksualno zlostavljanje djece zaista može da igra centralnu ulogu na putu nekih djevojčica prema delinkvenciji i kasnijem kriminalu. Vjerovatnoća da će žrtve seksualnog zlostavljanja biti uhapšene kao odrasli je puno veća nego za druge prestupnike iste dobi, čak i nakon usporedbe sa historijom djeteta, koju karakterišu problemi u porodici, koji su dovoljno ozbiljni da rezultuju maloljetničkim saslušanjem. (*Wayne, Karens; 2007*) Mnoga istraživanja koja su vršena na ovu temu su utvrdila da („*Efekti djetinjstva*“) žrtve službeno identifikovanog zlostavljanja imaju veću vjerovatnoću da budu uhapšeni kao odrasli izvršioци krivičnih djela.

Još jedan vjerovatan efekat dječijeg zlostavljanja je da kao odrasla osoba, bivša žrtva često postaje izvršilac dječijeg zlostavljanja, stvarajući na taj način „*krug zla*“ koji ponekad nazivamo „*Međugeneracijski prenos nasilja*“. Istraživanja pokazuju da dijete sa historijom fizičkog zlostavljanja ima predispozicije da se okrene nasilju u kasnijim godinama.

4. Izazovi u istrazi

Praksa pokazuje da su krivična djela protiv djece i mladih izuzetno teška za krivično gonjenje i u kojima je najteže dobiti krivičnu presudu. Zbog toga ovlaštena službena lica koja intervjuišu djecu, koja su bila žrtve ili svjedoci, trebaju proći kroz posebnu obuku, ne samo da bi osudili krivoga, nego i da bi zaštitili nevine. Bez obzira da li na krivičnom djelu protiv djeteta rade ovlaštena službena lica za opšti kriminalitet ili oni koji su specijalizovani za takva krivična djela, postoje određeni izazovi koji su jedinstveni za ovakve istrage. Istražitelji moraju stalno da budu na oprezu i da poštuju zakonske i kriminalističke procedure (*Korajlić, Šuperina, Selimić; 2020*)

Izazovi u istrazi krivičnih djela protiv djece uključuju potrebu da se dijete zaštiti od daljeg povređivanja, vjerovatnoću umješanosti roditelja, poteškoće u intervjuisanju djece, brige oko kredibiliteta i potrebu da se saraduje sa drugim agencijama, a policija i druge javne službe moraju se pridržavati načela humanosti, jer je dio javne administracije, te se traži profesionalno vođenje istrage i provođenja zakona. (*Ramadani, Korajlić; 2020.*)

5. Intervjuisanje zlostavljane djece

Intervjuisanje djece zahtijeva posebne vještine. Prije intervjuja, pribavite relevantne informacije o porijeklu od roditelja ili staratelja ili bilo koga drugog koji je uključen u slučaj, uključujući i socijalne službe, advokate i doktore. Takođe pregledajte i izvještaj o napadu (Modly, Mršić, Selimić; 2018).

Često je potrebno nekoliko intervjuja da bi se dobila kompletna izjava a da se ne preoptereti dijete. Početni intervju bi trebao biti kratak, tek toliko da se ustanove činjenice, koje podupiru osnove sumnje, a da se drugi intervju obavi kasnije.

Općenito je najbolje obaviti intervju u privatnosti djetetovog doma ili doma njegovog prijatelja ili u nekoj prostoriji u bolnici ili u policijskoj stanici. Prostorija za intervjuisanje u policijskoj stanici se može pretvoriti u prijateljsko okruženje za djecu, tako što ćete dodati neku jednostavnu igračku ili bojanuku.

¹¹ English i ostali (*Childhood victimization - Viktimizacija u djetinjstvu*) su pratili 877 mladih osoba u dobi od 15 do 24 godine, pratili zavisnost i pronašli „jaku potporu“ za odnos između zlostavljanja djece i zanemarivanja i delinkvencije, kriminaliteta odraslih, i nasilnog kriminalnog ponašanja: „Vjerovatnoća je da će zlostavljana i zanemarivana djeca 4,8 puta češće biti uhapšena kao maloljetnici, 2 puta češće biti uhapšena kao odrasli, i 3,1 puta češće uhapšena za nasilna krivična djela nego prosječni prestupnici istih kategorija.“ (*Wayne, Karens; 2007*)

Ako se intervju treba obaviti u djetetovom domu, bilo bi najbolje da ne nosite uniformu, naročito ako dijete misli da će biti uhapšeno. Obično je najbolje nositi civilnu odjeću u kojoj se osjećate komforno.

Bez obzira gdje da se intervju obavlja, u djetetovom domu ili u policijskoj stanici, obično se ne savjetuje da član porodice bude prisutan – ali ako to dijete želi, potrebno je ispoštovati njegovu želju. Člana porodice je potrebno postaviti van vidokruga djeteta da ne bi uticao na intervju. Međutim, ako se sumnja da je jedan roditelj počinitelj, nijedan od roditelja ne bi trebao biti prisutan. Istražitelj treba zabilježiti vrijeme kada intervju počinje i kada završava. Zbog toga što je teško uzeti pisanu izjavu od djeteta, ponekad je najbolje izvršiti video-snimanje intervjuja. Video-trake mogu koristiti drugi policajci, tužioc i sudovi, čime se eliminiše potreba da se žrtva ponovo ispituje.

Kada obavlja intervju sa djetetom, istražitelj mora održavati vezu sa djetetom. Obično spol osobe koja obavlja intervju nije važan – ključna kvaliteta je sposobnost da se dobiju tačne informacije. Osoba koja obavlja intervju treba sjediti do djeteta i govoriti prijateljskim tonom, bez ponižavanja djeteta. Može vam pomoći ako sa djetetom igrate neku igru ili se spustite na pod na djetetov nivo da biste dobili pažnju i ohrabрили dijete da normalno razgovara. Dajte djetetu slobodu da radi druge stvari za vrijeme intervjuja, kao što je kretanje po sobi ili igranje sa igračkama, ali nemojte dozvoliti odvratanje pažnje spolja. Shvatite sposobnosti djeteta i njegove interese, tako što ćete postavljati pitanja o svakodnevnim aktivnostima, kao što je škola i sitni kućni poslovi. Pitajte dijete o braći i sestrama, kućnim ljubimcima i omiljenim igrama ili televizijskim emisijama. Možda će pomoći da podijelite lične informacije kada to bude prikladno, kao što su informacije o vašoj djeci ili ljubimcima.

Procijenite spoznajni nivo djeteta tako što ćete ga pitati da li zna da čita, piše, broji ili da kaže koliko je sati. Da li dijete zna kad mu je rođendan? Da li dijete može prepričati ranije događaje (juče, odmori)? Da li dijete poznaje različite djelove tijela i njihove funkcije? Procijenite zrelost djeteta tako što ćete postaviti pitanja o njihovim obavezama – pripremanje doručka samima sebi, šetanje psa, i tako dalje. Da li dijete uživa kakve privilegije (ostaje samo kući, ide samostalno na određena mjesta)?

Učinite da se dijete opusti, i imajte na umu da ispitivanje djece više teži razmjeni iskustava nego formalnom intervjuu. Zbog toga što mlađa djeca ne mogu dugo zadržati pažnju, intervjui u kojima trebate saznati činjenice ne bi trebali da traju duže od 15 do 20 minuta. Pitanja se trebaju odnositi na to šta se desilo, ko je to uradio, kada se to desilo, i da li je bilo upotrebe sile, prijetnje ili poticanja. Postavljajte jednostavna, direktna i nezavršena pitanja. Izbjegavajte da postavljate “zašto” pitanja, jer ona zvuče optužujuće. Da bi ste umanjili uznemirenost, strah, ili opiranje kod djece kojoj je rečeno ili zapriječeno da šute od strane počinitelja (naročito ako je roditelj), pokušajte sa izjavama kao što su “Nema ništa loše u tome da kažeš šta se desilo”, “Nećeš biti u neprilici”, “Možeš pomoći svom tati/mami/prijatelju tako što ćeš reći šta se desilo” i “To nije tvoja krivica”. Nikad nemojte prijetiti djetetu ili pokušavati da natjerate dijete koje se opire da govori, jer će takav pritisak vjerovatno voditi tome da se dijete “zatvori u sebe” i može uzrokovati dalju traumu.

Izuzetno je važno da djetetu ne stavljate riječi u usta. Kada dijete odgovara na vaša pitanja, budite sigurni da razumijete značenje njegovih riječi. Dijete može misliti da “seks” znači ljubljenje i grljenje ili diranje. Ako dijete upotrijebi riječ, saznajte šta ta riječ znači djetetu da bi došli do istine i izbjegli kasnije sramoćenje na sudu. U slučaju seksualnog zlostavljanja mlađe djece, može pomoći da koristite crteže ili anatomske lutke da bi pomogli djeci da opišu tačno šta se desilo i opišu poze djeteta i zlostavljača kada se krivično djelo desilo. Međutim, postoje kontroverze da li takve anatomske detaljne lutke pomažu ili odmažu napredak intervjuja.

Da bi procijenili kredibilitet i sposobnosti djece u slučajevima seksualnog zlostavljanja, razmislite o sljedećem kriteriju:

- Da li dijete opisuje čin ili iskustva kojima bi dijete njegovog uzrasta normalno bilo izloženo? Prosječno dijete nije upoznato sa erekcijom ili ejakulacijom do adolescencije.
- Da li dijete opisuje okolnosti ili osobine tipične za situaciju seksualnog napada? “On mi je rekao da je to naša tajna”; “Rekao mi je da ne mogu ići vani ako to ne uradim”; “Ona mi je rekla da je to seksualno obrazovanje”.
- Kako i pod kojim okolnostima je dijete to reklo? Koje riječi je dijete tačno koristilo?

- Koliko puta je dijete objasnilo šta se desilo, i koliko je konzistentno o osnovnim činjenicama napada (vremena, datumi, okolnosti, slijed događaja, itd)?
- Koliko spontanih informacija dijete daje? Koliko je potrebno čekati na njih?
- Može li dijete definisati razliku između istine i laži? (Ovo pitanje u stvari nije toliko korisno sa mlađom djecom, jer oni nauče ove termine napamet, ali ne razumiju stvarno značenje).

Za vrijeme intervjua, nemojte pokušavati da izvučete obećanja od djeteta vezano za svjedočenje na sudu, jer nepotrebno naglašavanje suđenja može imati malo značenja i može uplašiti dijete, uzrokujući noćne more i strah. Istražitelji trebaju izbjegavati navodeća pitanja, ponavljanje intervjua, i zbunjujuća pitanja.

Kada je intervju završen, dajte roditeljima jednostavnu, direktnu informaciju o tome šta će se dalje dešavati u krivičnom pravosudnom sistemu i otprilike kada, o vjerovatnoći suđenja, i tako dalje. Neka i oni sarađuju. Objasnite im koga da kontaktiraju za status izvještaja ili u hitnom slučaju; izrazite zahvalnost i razumijevanje za trud koji čine time što prijavljuju djelo i prate proces. Odgovorite na bilo koje pitanje koje ima dijete ili roditelji. *(Korajlić; 2012.)*

5.1 Poteškoće u intervjuisanju djece

Kada je dijete veoma mlado, ograničeni rječnik može predstavljati ozbiljan izazov za istražitelje. Nažalost, dok dijete bude dovoljno staro da posjeduje rječnik i druge vještine da bi opisalo svoja iskustva sa zlostavljanjem, ono takođe razvije i sposobnost da osjeća takav stid, sramotu i strah zbog tih događaja, da se odupire da govori o njima.

Intervjuisanje djeteta, koje je bilo žrtva zlostavljanja, zahtijeva posebno razumijevanje, vještine i praksu. Djeca često imaju poteškoća da govore o zlostavljanju, i često im je rečeno da nikome ne govore ništa o tome. Možda im je osoba koja ih je zlostavljala zaprijetila, ili su možda u bliskoj vezi sa tom osobom pa ne žele da joj se bilo šta loše desi.

Kada intervjuišu djecu, ovlaštena službena lica trebaju uzeti u obzir uzrast djeteta, njegovu sposobnost da opiše šta se desilo, i mogućnost osвете osumnjičenog protiv djeteta koje „progovori“.

Još jedna od poteškoća pri intervjuisanju djece je njihovo kratko vrijeme pažnje. Pitanja trebaju biti kratka i razumljiva, a to je vještina, koja se često pokaže kao teška i zahtijeva obuku i vježbu. Ovlaštena službena lica koja obavljaju intervjue i koja imaju odlične rezultate sa odraslima, možda neće biti tako uspješni sa djecom.

Istražitelji mogu razmisliti o tome da pozovu profesionalce iz socijalne službe da pomognu pri vođenju intervjua, jer su oni obično formalno obučeni i imaju više iskustva u intervjuisanju djece na njihovom nivou, te zbog toga mogu ostvariti bolji odnos.

6. Procedura postupanja po saznanju za zlostavljanje

Pojedine službe u Bosni i Hercegovini imaju određene protokole – procedure u slučajevima kada se sazna za zlostavljanje, no to varira od slučaja do slučaja. Međutim, u mnogim zemljama postoje određeni standardi u ovakvim situacijama.

Politika postupanja bi u ovakvim situacijama, kombinirajući pozitivna iskustva, mogla biti sljedeća:

- *Po saznanju za ovakva zlostavljanja, odmah se određuje istražitelj koji radi sa maloljetnicima;*
- *Istražitelj bi trebao kontaktirati socijalnu službu, a onda zajedno da kontaktiraju žrtvu na lokaciji na kojoj se žrtva može kratko intervjuisati, ali ne u prisustvu mogućeg izvršioca krivičnog djela;*
- *Za vrijeme početnog intervjua, istražitelj za maloljetnike treba da pokuša odrediti da li je izvještaj potkrijepljen dokazima, nepotkrijepljen dokazima ili neosnovan;*
- *Ako je izvještaj potkrijepljen dokazima, istražitelj za maloljetnike i službenik socijalne službe sklanjaju dijete iz kuće i stavljaju dijete pod zaštitu. Ako istražitelj za maloljetnike i službenik*

socijalne službe odluče da dijete nije u opasnosti od bilo kakvog zlostavljanja, djetetu se može dozvoliti da ostane u njegovom kućnom okruženju;

- *Ako izvještaj nije potkrijepljen dokazima, dijete ostaje u kući;*
- *Ako je izvještaj neosnovan, provjerava se i razlog za lažno prijavljivanje da bi se identifikovali drugi problemi;*
- *Ako je slučaj zlostavljanje sa potkrepljujućim dokazima, žrtva se smješta u sigurno okruženje i tamo se obavlja saslušanje.*

Istražitelj za maloljetnike i službenik socijalne službe provode detaljan intervju sa žrtvom. Koristi se nekoliko pomagala, u zavisnosti od starosti djeteta i mentalnih sposobnosti: strukturirana i nestrukturirana terapija igrom, crtanje slika i korištenje anatomske lutke.

Istražitelj za maloljetnike također kontaktira i osumnjičenu osobu i intervjuje je o određenim navodima, pravi izvještaj ili izjavu koja se odnosi na intervju i čini te izvještaje dostupnim socijalnim službenicima. Socijalna služba se podstiče da prisustvuje ovim intervjuima, a za vrijeme ove faze istrage, koristi se i timski pristup.

Istražitelj za maloljetnike također intervjuje i druge osobe, uključujući svjedoke ili žrtve, bilo koga ko može imati informacije o slučaju. Istražitelj priprema izvještaj za tužioca da bi se odredilo da li je slučaj podesan za optuženje.

7. Činjenice koje mogu da posluže kao dokaz

Sva opažanja istražitelja koja se odnose na fizičko ili emotivno stanje žrtve se moraju detaljno zabilježiti. Činjenice koje mogu da posluže kao dokaz o slučajevima zanemarivanja ili zlostavljanja djece uključuje okolinu, uslove u kući, odjeću, modrice ili druge povrede na tijelu, izvještaj o medicinskom pregledu i druge opservacije.

Fotografije mogu biti dobar način da se dokumentuje zlostavljanje djeteta ili zanemarivanje, kada je potrebno pokazati povrede djeteta ili uslove kućnog okruženja. Fotografije se trebaju napraviti odmah, jer dječije povrede brzo zarastaju, a uslovi u kući se brzo mogu promijeniti. Trebalo bi napraviti i crno-bijele i fotografije u boji koje pokazuju modrice, opekotine, posjekotine ili bilo koju povredu koja zahtijeva medicinski tretman. Potrebno je imati svjedoke kada se prave te fotografije, da bi oni kasnije mogli da posvjedoče o lokaciji i veličini povreda, uključujući i medicinsko osoblje koje pregleda dijete. Objasnite djetetu potrebu da se naprave fotografije da bi se izbjegao dalji strah ili uzbuđenje. Potrebno je ispoštovati sve procedure za fotografisanje na mjestu izvršenja krivičnog djela.

Dodatne vrste činjenica koje mogu da posluže kao dokaz, a koje se mogu pribaviti u slučaju seksualnog napada uključuju fotografije, poderanu odjeću, konopce ili trake, i tragove dokaza kao što je kosa izvršioca i žrtve, a u nekim slučajevima, sjeme i sl.

8. Istraga smrtnih slučajeva kod djece

Istraga smrti djeteta za istražitelja može biti jedan od najtežih zadataka sa kojima će se ikad susresti. Ožalošćenim roditeljima ili starateljima se moraju postavljati teška pitanja, tako da istražitelj može odrediti da li je smrt nastupila kao rezultat nepoznatog medicinskog stanja, nesretnog slučaja, ili krivičnog djela. Veliki se broj smrtnih slučajeva djece prijavljuje prvo kao prirodna smrt ili nesretan slučaj.

Zbog toga, za istražitelje, koji rade na slučaju smrti djeteta, kontrolna lista potencijalnih svjedoka i drugih izvora informacija može biti od koristi.

Ova lista uključivala bi sljedeće svjedoke:

- *Roditelje – uključujući trenutne i bivšeg očuha ili maćehu, i supružnike roditelja;*
- *Braću i sestre i drugu djecu;*
- *Članove porodice;*

- *Njegovatelje – bejbisitere, uposljeni za brigu o djeci;*
- *Učitelje – jaslice, obdanište, škola, vjerske ustanove;*
- *Susjede – sadašnji i prethodne;*
- *Prve na mjestu krivičnog djela – policiju i medicinare hitne pomoći;*
- *Osoblje u hitnoj pomoći – doktore i sestre;*
- *Osoblje agencija i službi – Centra za socijalni rad, Službe za zaštitu djece, Službe za davanje licence za obdaništa, policijsko osoblje koje je imalo prethodne kontakte sa porodicom i/ili djetetom.*

Drugi potencijalni izvori informacija uključuju:

- *Dosjee – za umrlu djecu, braću i sestre, drugu djecu sa kojom su negovatelji djeteta imali kontakta;*
- *Policijske dosjee – krivične dosjee, dosjee o žrtvi ili osumnjičenom, pozive za pomoć;*
- *Medicinske kartone za umrlu djecu i njihovu braću i sestre – rođenje, prenatalna njega, pedijatar, doktor, hitna pomoć;*
- *Pozive policiji;*
- *Izveštaje hitnih medicinskih službi;*
- *Telefonski pozivi ili drugu komunikaciju obavljenu ili primljenu od strane osumnjičenog, približno u vrijeme smrti djeteta – uključujući mobilne telefone, pejdžere, e-mail, poruke na telefonkim sekretaricama;*
- *Rezultate obdukcije i sl.*

Ako je djetetova porodica ili osumnjičeni ranije živio u drugoj zajednici, provjerite ima li potencijalnih svjedoka i izvještaja drugih agencija, koji mogu dokumentovati istoriju zlostavljanja ili zanemarivanja.

Nadalje, *Wayne i Karens, (Wayne, Karens; 2007)* daju sljedeće napomene i podsjetnike za istražitelje koji rade sa slučajevima moguće smrti djece. Radi se o sljedećem:

- *Bezrazložno odlaganje traženja medicinske pomoći je često “znak za uzburu” da su djetetove povrede uzrokovane zlostavljanjem;*
- *Zapisnici poziva policiji često sadrže važne informacije o tome kako su prvobitno prijavljene povrede djeteta;*
- *Tretirajte slučajeve koji uključuju ozbiljne povrede kao potencijalni uzrok smrti djeteta, jer nije neobično da djeca, koju su pretrpila ozbiljne povrede, umru nekoliko dana ili sedmica nakon prvobitne povrede;*
- *Odloženi smrtni slučajevi obično imaju više od jednog mjesta krivičnog djela. Pregledajte mjesto na kojem je došlo do povrede, bolnicu u kojoj je dijete umrlo, i bilo koje privatno vozilo, koje je korišteno da se dijete preveze do bolnice;*
- *Nema zamjene za pravovremeni, profesionalni pretres mjesta izvršenja krivičnog djela, uključujući prikupljanje dokaza, dokumentacije i fotodokumentacije.*

Uspješna istraga smrtnih slučajeva djece se oslanja na tri faktora: efikasno obavljene, dobro dokumentovane intervju sa svjedocima; temeljitu provjeru svakog svjedoka ili osumnjičenog umiješanog u slučaj; i kompetentno ispitivanje osumnjičenog (ih). Zbog svega navedenog, kod sačinjavanja planova kriminalističkih obrada, kontrolna lista potencijalnih svjedoka i drugih izvora informacija, trebala bi da bude upotpunosti realizirana.

Nemojte automatski isključivati djecu kao potencijalne osumnjičene. Poznato je da djeca znaju nanijeti ozbiljne povrede drugoj djeci.

Treba obratiti pažnju na još neke pokazatelje:

- *Pokazatelji zanemarivanja i zlostavljanja djece*
- *Pokazatelji zanemarivanja*
- *Pokazatelji emocionalnog zlostavljanja*
- *Pokazatelji fizičkog zlostavljanja*
- *Pokazatelji seksualnog zlostavljanja*

9. Roditelj kao sumnjičeni

Kod zanemarivanja djece i fizičkog ili emotivnog zlostavljanja, osumnjičeni je jedan od roditelja. Prema Uniformisanim krim-izvještajima (UCR), kako navode Wayne, Karens, (Wayne, Karens; 2007) u slučajevima zlostavljanja ili zanemarivanja djece mlađe od 5 godina, u 32% slučajeva izvršilac je bio otac, u 30% je bila majka, u 23% muški poznanik, u 6% drugi rođaci, i u 3% stranac.

Ljudi koji imaju normalni šablon ponašanja u svim drugim poljima života, mogu imati nenormalno seksualno ponašanje. Oni koji seksualno zlostavljaju djecu, mogu izvršiti samo jedno krivično djelo u cijelom svom životu, ili mogu izvršiti stotine krivičnih djela. Ankete pokazuju da je 35 do 50 % izvršilaca poznavalo njihove žrtve. Neke studije pokazuju čak i veći postotak. Zbog toga istražitelj krivičnog djela seksualnog zlostavljanja djeteta možda neće tražiti nepoznatog osumnjičenog ili stranca.

Seksualno zlostavljanje jednog ili više djece u porodici je jedan od najčešćih problema seksualnog zlostavljanja djece, ali se ne prijavljuje često. Zbog poteškoća u otkrivanju, to je najmanje poznato javnosti. Štetu koju dijete trpi od kontinuirane seksualne veze sa bliskim članom porodice može da prati stid, strah ili čak i krivica. Dodatni konflikti se mogu stvoriti preko savjeta o tajnosti.

Iako su djevojčice češće žrtve, imajte na umu da ako je djevojčica seksualno zlostavljana od strane člana porodice, dječak u istoj porodici, također, može biti žrtva. Incest obično uključuje djecu mlađu od 11 godina i postaje ponovljena aktivnost, koja eskalira po ozbiljnosti i učestalosti.

Minhauzenov sindrom ili Minhauzenov sindrom preko posrednika, uključuje povrede koje osoba sebi sama nanese ili izazove. Ako se učini da su povrede djeteta samonanesene ili samoizazvane, možda dijete traži pažnju ili simpatije ili možda pokušava da nešto izbjegne. Roditelji, obično majka, mogu nanijeti povrede svojoj djeci iz, u principu, istih razloga. *Minhauzenov sindrom preko posrednika (MSPP)* je oblik dječijeg zlostavljanja u kojem roditelj ili odrasli negovatelj namjerno daje lažne medicinske historije, proizvodi dokaze, i uzrokuje medicinske poremećaje kod djeteta. MSPP se obično izvrši tako da dijete dobije medicinski tretman, te tako zlostavljač može zadobiti pažnju ili simpatije porodice, prijatelja ili drugih.

Navodi o MSPP često dolaze iz anonimnih izvora ili stručnjaka za zdravstvenu njegu. Jedan od najlogičnijih prvih koraka je da se kontaktira doktor primarne zaštite. Potrebno je ostvariti rani kontakt sa agencijom za brigu o djeci da bi se koordinirala pitanja, koja se tiču sigurnosti djeteta, kada roditelj sazna za istragu. MSPP se treba uzeti u razmatranje kao mogući motiv u bilo kojem slučaju upitne ili neobjašnjene smrti djeteta.

Istražitelji, koji su određeni da rade na slučajevima dječijeg zlostavljanja, trebaju ispitati slučajeve MSPP kada rade slične slučajeve zlostavljanja. Uopšteno, pak, kad god se suoče sa mogućim slučajem MSPP, istražitelji trebaju:

- *Pregledati zdravstveni karton žrtve;*
- *Iz kontakta sa medicinskim osobljem odrediti brigu i reakcije roditelja, koji je prijavio slučaj o medicinskom tretmanu djeteta;*
- *Sakupiti kompletnu porodičnu historiju;*
- *Intervjuisati članove porodice, susjede, osobe koje čuvaju djecu;*
- *Uzeti u razmatranje video-nadzor u bolnici;*
- *Kada se prikupljaju dokazi, koristiti naredbu za pretres za kuću roditelja;*

- *Pravljenje razlike između MSPP i drugih oblika dječijeg zlostavljanja ostaje izuzetno teško.*

Istražitelji bi trebali biti sumnjičavi prema osobi koja pokaže da zna puno više o bolestima i medicinskim procedurama nego što većina roditelja obično zna. Izvršiocima obično imaju medicinsku prošlost ili su, na neki način, proveli puno vremena oko medicinske profesije.

Dok je MSPP¹² poremećaj koji očito rezultuje nekim oblikom dječijeg zlostavljanja, postoji još jedan poremećaj čiji simptomi veoma liče na zlostavljanje djeteta, i kod kojeg se roditelji pogrešno optuže za zlostavljanje, a koji se zove *osteogenesis imperfecta*.¹³

Sindrom iznenadne smrti dojenčeta (SISD) je još jedno tragično stanje koje uzima živote mladih žrtava i za koje se roditelji mogu sumnjičiti za zlostavljanje djeteta.

Pregled mjesta smrti kritični je faktor u određivanju SISD, ovlašteno službeno lice koje odgovori na poziv da “dojenče ne diše” mora dobro obratiti pažnju na nekoliko elemenata, uključujući poziciju dojenčeta kada je pronađeno, stanje kolijevke i okolnog područja, prisustvo predmeta u kolijevci, bilo kakve neobične ili opasne predmete u sobi, bilo kakve lijekove koji su davani bebi, temperaturu sobe i kvalitet vazduha.

Također se treba obratiti pažnja na određene pojave na tijelu, koje se obično javljaju kod slučajeva SISD, a koji su rezultat procesa umiranja, uključujući bljedilo kože, pjenasto cijeđenje iz usta ili nosa, i rigor mortis kada se tijelo ohladi, što se vrlo brzo desi, obično u roku od tri sata kod dojenčadi.

Sugerišu se sljedeće stvari koje treba uzeti u razmatranje kod SISD istrage:

- *Budite osjećajni prema porodici, ali ostanite fokusirani;*
- *Vrijeme je od kritične važnosti;*
- *Vjerujte svojim istražiteljskim instinktima;*
- *Koristite potrebne istražne procedure u ovakvim slučajevima.*¹⁴

10. Seksualni delikti izvršeni od druge djece

Iako se o tome rijetko diskutuje, sve veći broj dječijih seksualnih delikata se počini od strane druge djece. Mnogi ljudi misle da se ovakva krivična djela ne mogu desiti, jer oni često na djecu gledaju kao da seksualno nisu u mogućnosti da izvrše takvo krivično djelo. Neki od zlostavljača djece su i sami bili žrtve zlostavljanja. Kada istražitelji prime izvještaje da su djeca izvršila seksualno krivično djelo protiv druge djece, oni ih ne smiju automatski odbaciti kao fantaziju i moraju temeljito ispitati sve ovakve izvještaje.

11. Osumnjičeni koji nije roditelj

Izvršiocima koji nisu roditelji uključuju bejbisitere, savjetnike u kampovima, školsko osoblje, sveštena lica, i druge. Uobičajeni seksualni zlostavljači djece, bez obzira da li rade sami ili kao dio seksualnog kruga, se dijele u tri tipa.

¹² U svom domu u Coral Springs-u, Florida, Jennifer Bush uzima lijek putem injekcije kao tretman za rijetku bolest. Ona je bila smještena više od 200 puta u bolnicu, imala 40 operacija, i akumulirala oko 3 miliona \$ za medicinske troškove. Jennifer je stavljena pod nadzor države, a njena majka poslata u zatvor, jer je navodno uzrokovala njenu bolest kao rezultat Minnhauzenovog sindroma preko posrednika, rijetkog oblika dječijeg zlostavljanja u kojem odrasli namjerno razbole dijete da bi dobili pažnju. (Wayne, Karens; 2007)

¹³ Osteogenesis imperfecta-Osteogenesis imperfecta (OI), ili bolest krhkih kostiju, je genetski poremećaj kojeg karakterišu kosti koje se lako lome, često zbog malog ili ne baš očitog razloga. Međutim, zlostavljanje djece često može da rezultuje lomovima kostiju. Kao posljedica toga, pogrešna dijagnoza OI može voditi tome da roditelji djece sa ovom bolešću budu pogrešno optuženi za zlostavljanje djeteta. (Wayne, Karens; 2007)

¹⁴ Za više informacija, (<http://www.cdc.gov/mmwr/preview/mmwrhtml/00042657.htm>); June 21, 1996 / 45(RR-10);1-6

Prvi je *Misoped*, osoba koja mrzi djecu, ima seksualni odnos sa njima, a onda ih brutalno uništi. Drugi tip je *Hebefil*, osoba koja bira srednjoškolce kao svoje žrtve i treći je *Pedofil*, koji je i najčešći tip seksualnog zlostavljača.

12. Pedofil

Pedofil¹⁵, koji se ponekad naziva i „jastreb kokošar“, je odrasla osoba heteroseksualac ili homoseksualac koji voli mlade dječake ili djevojčice, određenog uzrasta. Iako su pedofili obično muškarci, to nije uvijek pravilo.

Kako ističu *Modly, Šuperina, Korajlić, (Modly, Šuperina, Korajlić; 2008)* „Pedofil je u pravilu punoljetna osoba koja se uključuje u bilo koju vrstu seksualne aktivnosti s osobama koje su legalno definirane kao djeca. Pedofile nazivaju i “zlostavljači djece” (eng. *Child Molester*). Pedofil ima seksualni interes za djecu koji se manifestira u viktimiziranju koje može varirati od milovanja do sakaćenja i ubojstva. Ne žele svi pedofili ozlijediti. Neki žele samo držati i milovati dijete, iskazati mu “ljubav”. Drugi ekstrem predstavljaju sadistički pedofili koji doživljavaju seksualno zadovoljstvo samo smrću zarobljenog djeteta. Spol izvršioca i spol djeteta žrtve kreće se na relaciji homoseksualnost - heteroseksualnost. Pedofili nisu samo muškarci. Ima i zlostavljačica djece. U praksi kada žena izvrši ovakav delikt on privlači manju medijsku i sudsku pažnju. Žene izvršiocu izazivaju i manji bijes roditelja žrtve, pogotovu kada je žrtva u dobi adolescencije. Neki na to gledaju kao na “obredni put” mladića. Danas se smatra da su pedofili ljudi s poremećajem kod kojih primarnu seksualnu privlačnost pobuđuju djeca. Prevaliraju heteroseksualno orijentirani pedofili. Dio pedofila samo fantazira o seksu s djecom, dok drugi i ostvaruju svoje fantazije.“ (*Modly, Šuperina, Korajlić; 2008*)

Pedofil je stručnjak u odabiru i poticanju mladih osoba, koji rijetko odstupa od omiljenog uzrasta. Pedofil često odabira djecu koja se ističu od ostale djece, koja su pobjegli od kuće, ili koja žude za pažnjom i ljubavlju. Iako neki pedofili siluju djecu, većina njih rijetko koristi silu, oslanjajući se umjesto toga na sklapanje prijateljstva sa žrtvom i sticanje njihovog povjerenja i prijateljstva. Oni mogu biti uključeni u aktivnosti ili programe, koji interesuju vrstu žrtava, koje oni žele da privuku, što im omogućuje lakši pristup toj djeci. Oni također mogu koristiti droge ili alkohol kao sredstvo zavođenja, smanjujući na taj način djetetovo suzdržanje.

Pedofili mogu pribaviti, prikupljati i čuvati fotografije djece sa kojima oni jesu ili su bili u vezi. Mnogi pedofili vode dnevnike o njihovim seksualnim iskustvima sa djecom. Oni mogu skupljati knjige, magazine, novine, i drugi pisani materijal o temi seksualne aktivnosti sa djecom. Oni također mogu skupljati adrese, telefonske brojeve, ili liste ljudi koji imaju slične seksualne interese. Pedofili također lociraju i privlače žrtve putem kompjutera, o čemu ćemo govoriti kasnije. Također, mnogi pedofili su članovi seksualnih krugova.

12.1. Vrste pedofila

Kada su u pitanju određeni tipovi pedofila i njihova tipologija, različiti autori sa prostora bivše Jugoslavije imaju donekle slično mišljenje. Tako Modly, Korajlić (Modly, Korajlić; 2002) daju podjelu na vrste, a u okviru tih vrsta, podjelu na određene podvrste pedofila.

1. **Preferencijski pedofil**, situacijski zlostavljač djece, posebno moralno i seksualno nekritičan tip. Javlja se kao izvršilac u vrlo teškim slučajevima seksualnog zlostavljanja. Oni percipiraju djecu kao izvor užitka, kao partnere u postizavanju seksualnog zadovoljstva. Unutar vrlo široke kategorije preferencijskog pedofila (zlostavljača) postoje brojne podvrste, kao što su:
 - **Sadistički pedofil** (eng. *mysoped*). Ovaj pedofil razvio je značajnu povezanost između seksualnog zadovoljenja i fatalnog nasilja. Napad ovakvog zlostavljača uvijek završava

¹⁵ „Pedofilija - perverzna (nastrana) ljubav prema djeci. Američko udruženje psihijataru u svom Dijagnostičkom i statističkom priručniku za mentalne poremećaje (eng. *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorder*) iz 1994. godine definira pedofiliju kao čin zamišljenog uključivanja u seksualnu aktivnost s prepuberalnim djetetom kao preferirani ili jedini način doživljavanja seksualnog uzbuđenja.“ (*Modly, Šuperina, Korajlić; 2008*) Pedofilija (grč *paidós* - dijete + *filéo* - volim, ljubim) je spolna nastranost, tj. seksualna sklonost prema djeci istog ili suprotnog spola.

smrću žrtve. Obično bira za žrtve djecu koju ne poznaje. Prije se prikrada žrtvi nego što je zavodi, što je metoda specifična za mnoge pedofile. Često otima dijete s mjesta gdje se djeca okupljaju: igrališta, škole, prodajnih centara i sl. On obično i ne pokušava nagovoriti dijete da pođe s njim, on ga jednostavno nasilno otima. Nakon otmice slijedi scenarij koji uključuje nanošenje boli djetetu, te nakon toga konačno i smrt djeteta. Ovaj tip pedofila ne poznaje “ljubav” prema djeci na tradicionalan način. Njega jedino interesira nanošenje boli i usmrćivanje žrtve nad kojom osjeća veliku nadmoć. Ovaj izvršilac nanosi žrtvi smrtne ozljede i nakon toga često sakati mrtvo tijelo. Ukoliko je žrtva dječak, izvršilac može odsjeći dječakov penis i staviti mu ga u usta. Djevojčice brutalno napada, a fizičko je nasilje potom posebno usmjereno na genitalije. Ovaj seksualni sadist često terorizira dijete pomoću neke vrste oružja. Delikt je unaprijed planiran i ritualiziran.

- **Zavodnički pedofil.** On “mami” djecu pažnjom, privlačnošću i darovima. Može se djetetu udvarati u duljem vremenskom periodu i može se udvarati nekolicini djece u isto vrijeme. Sličan je fiksiranom pedofilu koji traži pažnju od djece ili, kako se obično kaže, ima “kliničku potrebu za pažnjom”.
 - **Fiksirani pedofil.** Ovaj tip izvršioca nije prošao razvojni stadij u kojem kao dijete smatra drugu djecu atraktivnom i poželjnom. Drugim riječima, postaje “fiksiran” na rani stadij psihoseksualnog razvoja. Za razliku od regresivnog tipa izvršioca, ovom tipu izvršioca ne treba nikakav prethodni povod za seksualno zlostavljanje djece. Njegov je interes za djecu stalan i kompulzivan. Fiksirani tip izvršioca obično preferira muške žrtve. Ima vrlo malo ili uopšte nema nikakvih aktivnosti s vršnjacima. Uglavnom su samci, smatrani su nezrelim i osjećaju neugodu u društvu drugih odraslih osoba. Često je ovakav tip djetinjast u načinu življenja i ponašanja. Mnogi pedofili ovog tipa odabiru djecu kao seksualne objekte, jer su djeca manje zahtjevna, pogodnija za dominaciju i manje kritična prema aktivnostima, kojima su podvrgnuta od odraslih. Fiksirani tip izvršioca nema namjeru fizički povrijediti dijete. On voli djecu i nema želju napraviti ništa što bi njima moglo nauditi. On se udvara djetetu, kupuje darove kao sredstvo mamljenja i polahko postaje blizak s djetetom. Uobičava oralno-genitalni spolni odnošaj, a stvarni odnošaj događa se tek nakon duže vremena.
2. **Situacijski pedofil** nema istinski seksualni interes za djecu, međutim, u stresnim situacijama može eksperimentirati. Ovaj tip pedofila može seksualno zlostavljati ne samo djecu, već bilo koju vulnerabilnu (ranjivu) osobu, kao što su starije osobe ili fizički ili mentalno oštećene osobe. U kategoriji situacijskih pedofila postoje različite podvrste:
- **Regresivni pedofil** se okreće prema djeci kao objektima seksualnog zadovoljenja na trenutnoj osnovi, koja je rezultat nekog događaja, koji ugrožava njegovu sliku o samom sebi i rezultira niskom samopoštovanju. Ovaj tip “zlostavljača djece” može sakupljati dječiji pornografski materijal. Regresivni pedofil uglavnom uspostavlja s odraslima normalne odnose. On može imati određene interpersonalne probleme, no naizgled on nema problema u ličnim ili seksualnim problemima s odraslim osobama. Ovaj tip pedofila doživljava dijete kao pseudoodraslu osobu. Često je ovaj tip zlostavljača oženjen i živi s porodicom. Regresivni tip zlostavljača obično seksualno zlostavlja djecu koju ne poznaje, tj. djeca su obično žrtve mogućnosti (situacije). Žrtve su uglavnom djevojčice. Geografski je stabilan, zaposlen i oženjen. Može imati određene probleme sa zloupotrebom alkohola i vjerovatno ima nisko samopoštovanje.
 - **Moralno nekritičan pedofil** je zlostavljač svih dostupnih osoba. Za ovakve izvršioce, djeca su samo jedna kategorija mogućih žrtava. Oni nemaju poseban interes za djecu kao seksualne partnere. Osnovna motivacija ovakvog izvršioca je seksualno eksperimentisanje. Može ga se opisati i kao “seksualnog istraživača”, tj. kao osobu koja je spremna isprobati bilo šta seksualne prirode. Može se upuštati u različite seksualne aktivnosti, uključujući i izmjenjivanje seksualnih partnera, vezivanje, odnos više ljudi i druge neuobičajene aktivnosti. On može uključiti svoju biološku ili usvojenu djecu u ove seksualne aktivnosti.
 - **Seksualno nekritični** (Seksualni istraživač) zlostavlja sve dostupne osobe, a djeca su samo jedna od mogućih kategorija žrtava. Nemaju poseban interes za djecu kao seksualne

partnere. Osnovni motiv ovog pedofila je seksualno eksperimentisanje. Može se upuštati u različite seksualne aktivnosti, uključujući izmjenjivanje partnera, odnos s više osoba ili druge neuobičajene aktivnosti. U svoje aktivnosti može uključiti svoju biološku ili usvojenu djecu.

- **Neadekvatni ili naivni pedofil** pati od nekog oblika mentalnog poremećaja (npr. retardacije ili senilnosti), koji ga onesposobljavaju u razlikovanju dobrog i lošeg u odnosu na seksualne aktivnosti s djecom. U svojoj okolini često ih nazivaju “čudnim” ili “bizarnim”. Ovakva osoba često je usamljena, no ne zbog vlastite volje, već zbog toga što nije u stanju uspostaviti lični odnos s drugima. Ovaj tip izvršioca obično ne nanosi žrtvama tjelesne ozljede. On najčešće eksperimentiše s djecom neke seksualne aktivnosti poput maženja, držanja, ljubljenja, no ne upušta se u spolni odnošaj, niti u oralni ili analni seks.
3. **Eksploativni tip pedofila.** Ovaj tip pedofila traži djecu primarno za zadovoljenje svojih seksualnih potreba. On iskorištava djetetovu slabost na bilo koji način na koji može, i koristi se raznim strategijama i trikovima kako bi ih pridobio. Obično ne poznaje svoju žrtvu i uglavnom je nastoji izolovati od drugih i iz njezinog porodičnog okruženja. Ukoliko je potrebno, koristiće agresiju ili tjelesnu snagu kako bi prisilio dijete na poslušnost. On ne brine o emocionalnoj ili psihičkoj dobrobiti djeteta. Žrtvu vidi jedino kao seksualni objekt. Ovaj tip pedofila upravidu ima dugu povijest kriminalnog ili antisocijalnog ponašanja. Njegovi odnosi s vršnjacima su nepredvidivi. Vrlo je neugodan u društvu i često ga oni koji ga poznaju izbjegavaju. Vrlo je impulzivan, iritabilan i sklon naglim promjenama raspoloženja. Tretmanska prognoza za ovaj tip pedofila je vrlo loša.

12.2. Krugovi dječijeg seksualnog zlostavljanja

Odrasli (*bar 10 do 15 godina stariji od žrtve*) su obično dominantne vođe, organizatori, i operateri seksualnih krugova. Odrasli vođa selektivno okuplja mlađe osobe zajedno, u seksualne svrhe. Učešće varira, najduži periodi se dešavaju kada su umiješana djeca, koja još nisu u pubertetu. Većina slučajeva uključuje muškarce vođe krugova, ali neki uključuju i žene, obično parove muž/žena.

Mnoge vođe krugova koriste svoje *zanimanje* kao glavnu rutu do djece-žrtava. Odrasla osoba ima legitimnu ulogu autoritativne osobe u životima djece, koja su odabrana za krug ili je u mogućnosti da nadzire ranjivu djecu, kroz pristup porodičnim spisima ili dosjeima.

Ponekad krugove formira odrasla osoba koja cilja određeno dijete, koja onda koristi svoje veze i pritisak vršnjaka da dovede i drugu djecu u grupu. Početno dijete može biti rođak ili dijete poznato odranije. Jedna od uobičajenih tehnika je da se postavi poruka na izlogu radnje, kojom se traže djevojke za pomoć u kući.

Status odrasle osobe u susjedstvu ponekad pomaže da se legalizuje njegovo ili njeno prisustvo sa djecom i njihovim roditeljima i da se dozvoli dolazak mladih osoba u dom izvršioca bez postavljanja pitanja. Ovakav izvršilac je obično omiljen među svojim susjedima.

Istražitelji trebaju biti svesni postojanja tri tipa seksualnih krugova:

1. **Solo** (Sadrži samo jednu odraslu osobu koja se uključuje u seksualne aktivnosti s malom grupom djece. U ovom prstenu ne postoji razmjena djece i fotografija, a pedofil sve aktivnosti i fotografije čuva kao tajnu. Organizovanje solo seksualnih krugova se obično radi prema uzrastu djeteta – na primjer, djeca (2 do 5 g.), predpubertetlije (6 do 12 g.) i pubertetlije (13 do 17 g.);
2. **Tranzicijski** (Uključuje više od jedne odrasle osobe, koje su uključene u seksualne aktivnosti s više djece. U prstenu postoji jaka potreba pedofila da komuniciraju jedni s drugima dijeleći svoju zajedničku sklonost prema djeci, a rezultat toga je komunikacijska mreža za interakciju. Sudionici prstena šalju pisma, fotografije, video trake i sl. putem brižno razvijene mreže pedofila. Razmjena pornografskog materijala je prvi korak u prelasku žrtve u posjed drugog pedofila. U trenutku kad pedofil počne trgovati s drugim pedofilima, govori se o razvoju tranzicijskog prstena.) (*Modly, Šuperina, Korajlić; 2008*)

3. **Grupni** (Dobro strukturirana organizacija, koja regrutira djecu, proizvodi *dječju pornografiju*, pruža seksualne usluge i uspostavlja široku mrežu korisnika. Jedna od karakteristika osoba sa seksualnom sklonošću prema djeci, je da se vole udruživati i organizovati u organizacije podrške.)

13. Viktimologija

Ljudi koji su uključeni u intervenisanje, istragu ili krivično gonjenje slučajeva dječije pornografije i seksualnih krugova moraju priznati da se često stvara veza između izvršilaca i žrtava. Mnoge žrtve shvate da su voljne da mijenjaju seks za pažnju, naklonost, i druge stvari. Voditelji pedofilskih krugova su, po definiciji, vješti u sticanju kontinuirane saradnje i kontrole nad njihovim žrtvama, kroz dobro planirano zavođenje. Oni su vješti u prepoznavanju a onda *privremenom* ispunjavanju emocionalnih i fizičkih potreba djece. Oni znaju kako da slušaju djecu – sposobnost koja nedostaje mnogim roditeljima. Oni su voljni da provedu svo vrijeme koje je potrebno, da zavedu dijete.

14. Reakcije izvršioca

Kada se otkrije dječija pornografija i seksualni krug, neke od reakcija pedofila su prilično predvidljive. Intenzitet tih reakcija može zavisiti od toga koliko izvršilac može izgubiti, ako bude identifikovan i osuđen.

Obično je potpuno poricanje prva reakcija pedofila na otkrivanje. Izvršioци se mogu ponašati šokirano, iznenađeno ili čak biti ozlojeđeni na navode o seksualnim aktivnostima sa djecom. Ovo poricanje je često potpomognuto od strane njihovih prijatelja, susjeda, rođaka i kolega, koji insistiraju da takvi uzorni ljudi ne bi mogli uraditi to što se navodi.

Ako dokazi odbace potpuno poricanje, izvršioци mogu preći na malo drugačiju taktiku, pokušavajući da umanje ono što su uradili i po količini i po kvalitetu. Pedofili često dobro poznaju zakon i mogu priznati manja djela ili prekršaje.

Bez obzira da li je to dio truda da se umanjí djelo ili odvojena reakcija, pedofili obično pokušavaju da opravdaju svoje ponašanje. Oni mogu tvrditi da se oni brinu za tu djecu više nego njihovi roditelji i da je ono što oni rade, za dobrobit te djece. Mogu također tvrditi da su bili pod velikim stresom, da imaju problem sa alkoholom, ili da nisu znali koliko je neka žrtva imala godina. Ti pokušaji da opravdaju svoje ponašanje se često usredsređuju na krivljenje žrtve. Izvršioци mogu tvrditi da ih je žrtva zavela, da je žrtva započela seksualne aktivnosti, ili da je žrtva bila promiskuitetna ili čak i prostitutka. Kada različite reakcije ne završe prestankom istrage ili krivičnog gonjenja, pedofili mogu tvrditi da su bolesni i da ne mogu da se kontrolišu.

Pedofili su obično veoma uključeni u dječiju pornografiju, ali oni nisu jedine osobe koje u njoj učestvuju. Zbog toga je izuzetno bitno da u nastavku kažemo nešto o „Dječijoj prnografiji kao obliku seksualnog iskorištavanja“.

15. Seksualni delikti protiv djece preko Interneta

Kompjuteri su postali dio svakodnevnog života, no nekima je to raj, kada je u pitanju dječija pornografija. Dječiji pornografi koriste vlastite kompjutere za kreaciju, distribuciju i formiranje pornografskih dječijih kataloga, tako proširujući svoju mrežu zlostavljača. Većina dječijih pornografa su čuvari dokumenata, i za njih je kompjuter kao kataloška igračka ili elektronsko zlato. Dok normalni ljudi koriste kompjutere za čuvanje bankovnog bilansa ili zalihu porodičnih profesionalnih fotografija, nasuprot tome, tokom istraga se došlo do spoznaja da dječiji pornografi koriste kompjutere za organizaciju i zalihu fotografija i filmova dječije seksualne eksploatacije.

Dječiji pornografi stiču dopunski materijal kroz kontakt sa drugim pedofilima i u djeliću sekunde pedofil može elektronski izmijeniti fotografije, filmove i druge stvari sa ostalima. Pedofili, također koriste kompjutere za direktne kontakte sa djecom. Adolescentni dječaci koji su potrošili veliki dio vremena na

vezi, zapravo su se izlagali visokom riziku zbog ove vrste kontakata. Opet koristeći, e-mail i hitne poruke, pedofil može pozirati kao neki adolescent da bi dobio povjerenje djeteta. (Swanson, Chamelin, Territo; 2003)

U toku 2002. godine, kako navode *Wayne i Karens*, (Wayne, Karens; 2007) bilo je preko 45 miliona djece online. Osim toga, pedofili vode više od 20.000 web sajtova i još stotine ih se napravi svakog mjeseca. Iz sigurnosti njihovih domova, pedofili mogu koristiti internet da anonimno i simultano pripreme veliki broj djece za buduće zlostavljanje. *Wayne i Karens* (2007) navode sljedeće statistike iz nedavne studije urađene na 1501 Internet korisniku u dobi od 10 do 17 godina:

- Otprilike 1 od 5 je primio seksualnu ponudu preko Interneta u zadnjoj godini dana.
- Jedan od 33 je iskusio agresivni pristup – osoba koja je tražila da se sastanu, da telefonira, ili pošalje običnu poštu, novac ili poklone.
- Jedan od 4 je imao neželjeno izlaganje eksplicitnim slikama u zadnjoj godini dana.
- Jedan od 17 se suočio sa prijetnjama ili uznemiravanjem.
- Omladina prijavljuje manje od 10% seksualnih ponuda, a samo 3% slučajeva neželjenog pokazivanja bude prijavljeno vlastima.

Uobičajena istraga seksualnih ponuda od strane prikrivenih istražitelja u SAD, odvija se na slijedeći način:

- Policijski istražitelj postavi svoj profil na Internetu i ide u chat sobe predstavljajući se kao djevojčica ili dječak, obično u dobi od 13 do 15 godina, i čeka da ga kontaktira odrasla osoba koja traži mlade adolescente radi seksualnog susreta. Istražitelj odgovara na razgovor koji je započeo prestupnik i dopušta prestupniku da razvije vezu koja kulminira susretom lice u lice, kada prestupnik biva uhapšen. Istražitelj pazi da on ne započne razgovor o seksualnim temama ili da predloži seksualne aktivnost – jer se to može smatrati za postavljanje zamke;
- Istražitelj koristi istražne resurse da pronađe identitet izvršioca i vodi dnevnik o svim online interakcijama, koji predstavlja dokaz o krivičnom djelu;
- Izvršilac se optužuje za pokušaj seksualnog napada i, u nekim nadležnostima, nedozvoljenu upotrebu kompjutera, da se napravi seksualna ponuda maloljetniku. U nekim slučajevima, izvršena su i druga krivična djela, kao što je distribucija dječije pornografije;

Pravne odluke, koje se odnose na postavljanje zamke, odnose se na prikrivene operacije na Internetu. Istražitelji ne mogu nedopušteno navesti osobu da izvrši krivično djelo.

Ovi slučajevi se često nazivaju “proaktivni”, jer omogućuju policiji da djeluje bez čekanja, da izvršilac izvrši krivično djelo protiv maloljetne žrtve.

Istražitelji treba da provjere sve spise koji se nađu u posjedu izvršioca da bi se odredio nivo subjektivog interesa i zastranjenja i unaprijed isključili nekoliko odbrana. Oni trebaju uzeti u obzir količinu spisa, teme, vrste, organizaciju, lokacije i koristi. Oni također trebaju pregledati online aktivnosti izvršioca. Naprimjer, koliko nadimaka koristi izvršilac na internetu? Da li izvršilac ima profil sa svojom slikom na mreži? Da li je profil tačan ili daje lažne informacije? Takođe je važan i stvarni život izvršioca. Da li trenutno ili ranije zaposlenje uključuje i maloljetnike? Da li osoba volontira u aktivnostima koje uključuju djecu? Izazov u nadziranju sajtova sa dječijom pornografijom je u tome, što se oni konstantno kreću, jer ih provajderi internet usluga (ISP) izbacuju čim saznaju pravu prirodu sajta.

Jedan od najvećih izazova za istrage povezane sa Internetom je određivanje identiteta iza Internet Protokol (IP) adrese i gdje se ona nalazi. Tehnologije za pronalazjenje IP adrese mogu biti vrijedan alat za identifikovanje izvora Internet komunikacije. Korisne naznake o lokaciji osumnjičenog se mogu pronaći analizom informacija u zaglavlju e-mail poruke, koja otkriva IP adresu sistema sa kojeg je e-mail stigao. Jednom kada se pribavi IP adresa, istražitelji mogu lako identifikovati lokaciju, alatom za praćenje IP adresa.

U razgovorima sa izvršiocima, vrlo je bitna pravilna taktika razgovora, kako bi se dobilo priznanje izvršioca kompjuterskog seksa. Na početku bi istražitelji trebali pokazati odgovarajuće identifikacijske

dokumente, objasniti svrhu razgovora i iznijeti njihove optužbe. Osumnjičeni će obično poricati bilo kakvo učešće. Ako se to desi, istražitelj ga treba odmah presjeći i iskoristiti ono od čega se protest osumnjičenog sastoji, na primjer, "Drago mi je da čujem da govoriš da ti ne bi mogao uraditi takvu stvar." Onda bi istražitelj trebao detaljno pojasniti sve dokaze koje ima protiv osobe. Prpratite optužbe, poricanja i proteste serijom strategija, koje su podijeljene u različite teme.

Nakon što je subjektu dato dovoljno vremena da prizna, istražitelj može predstaviti dobre i loše opcije, tako da prvo predstavi lošu opciju, na primjer, "Ti ili si čudovište koje lovi djecu (loša) ili samo posjeduješ fotografije djece (dobra). Šta je od to dvoje?" Ovakav pristup je obično upješan u izvlačenju priznanja.

ZAKLJUČCI

Zlostavljanje djece problem je koji se tiče ne samo porodice, nego je to jednako tako problem šire zajednice i društva. Fenomenu zlostavljanja, njegovoj prevenciji i njegovom tretmanu treba pristupiti u kontekstu etiologije, kao i u kontekstu tretmana, koji će u sebi uključivati resurse kako porodice, tako i lokalne zajednice.

Osobe koje zlostavljaju djecu mogu biti bilo koje rase, starosne dobi ili zanimanja. Mogu biti bliski poznanici ili potpuni stranci. Kada im se pruže odgovarajuće informacije, djeca mogu da izbjegnju opasne situacije i da se bolje zaštite od takvih nasilnika.

Krivična djela nad djecom se mogu spriječiti njihovim educiranjem o potencijalnoj opasnosti i nastojanjem da komunikacija s njima bude otvorena.

Neki od narednih prijedloga mogu biti od pomoći u sprečavanju krivičnih djela nad djecom. Iako se prijedlozi odnose na roditelje, jednako se odnose i na one koji se brinu o njima i čuvaju ih:

- Roditelji treba da informišu svoju djecu o seksualnom zlostavljanju, koje oblike ima, i šta je potrebno uraditi po tom pitanju.
- Roditelji treba da slušaju svoju djecu. Djeca mogu da naprave nagoviještaj, kao: „Čika Tom nije bio fin prema nama danas.“ Pravi odgovor bi bio: „Zar“? A kako to nije fin? Takav odgovor bi mogao da izvuče izjavu kao što je: „Rekao mi je da skinem pantalone kada smo bili u autu.“
- Djeci treba jasno staviti na znanje da svoje roditelje obavijeste kada im se neko obrati riječima: „Nemoj nikome da kažeš.“ Obično, ako im neko kaže ovo, to ukazuje na nešto što je pogrešno.“
- Roditelji treba da su svjesni da djeca obično ne pričaju bajke o seksualnom zlostavljanju. Iskustvo je naučilo i roditelje i policiju da u ogromnoj većini slučajeva seksualnog zlostavljanja, djeca govore istinu. Pa stoga, ako dijete kaže roditelju da je seksualno zlostavljano, roditelj treba da smjesta obavijesti policiju.
- Starija djeca treba da obavijeste roditelje o svojim kretanjima, s kim idu, i otprilike kad će se vratiti kući. Treba da nauče da se jave roditeljima, ukoliko im se planovi promijene.
- Djeca treba da nauče da ostanu u grupi, kada se nalaze na nekim dešavanjima van kuće, i da ukoliko se izgube, treba da idu na ona mjesta gdje su prisutni ljudi i da potraže pomoć.
- Djecu treba naučiti da kada ostaju kući sama, zaključavaju vrata i prozore i da ne puštaju strance u kuću. Roditelji treba da prije odlaska provjere jesu li vrata i prozori zaključani. Također treba da daju odgovarajuće instrukcije kako napustiti kuću u eventualnom slučaju požara.
- Djeca treba da budu naučena da je nekad u redu da izgovore laž. Na primjer, ako je dijete u kući samo i primi telefonski poziv za jedno od roditelja, u redu je da kažu da su roditelji kod kuće, ali ne mogu trenutno da se jave jer se odmaraju ili se tuširaju, ili smisle neki drugi izgovor.
- Roditelji treba da pomognu djeci da osmisle siguran put do i od škole i domova njihovih prijatelja. Djeca treba da koriste te ulice. Roditelji treba da pokažu djeci mjesta na koja mogu da dođu ukoliko se nalaze u opasnosti, ili da roditelji nauče djecu u koje kuće mogu da svrate,

tj. koje su kuće njihovih prijatelja. Djeca treba da znaju da se igraju u grupama, da izbjegavaju napuštene zgrade, prolaze, toalete i da se kreću sa svojim prijateljima kad je to moguće.

- Bejbisiterke se moraju birati pažljivo. Roditelji treba uvijek da traže i da provjere njihove preporuke.
- Digitalna tehnologija omogućava policiji da postane efikasnija u sprečavanju i suočavanju sa krivičnim djelima izvršenim nad djecom. Npr, neki policijski odjeli se udružuju sa školama i zajednicom i izrađuju digitalne fajlove lokalne djece kako bi doprinijeli sprečavanje otmice djece. Ovi fajlovi sadrže digitalne fotografije, otiske prstiju i ostale lične informacije učenika iz te oblasti, i zbog njihove digitalne prirode, se mogu u roku od jedne minute prosljediti policijskim agencijama, poslovnim i drugim organizacijama koje su uključene u potragu za nestalim djetetom. Čak pojedini preventivni programi predviđaju da se u tim fajlovima nalaze i DNA profili djece.
- Škole u svojim nastavnim planovima trebaju da uvedu sadržaje koji će djecu inforisati o mogućim neželjenim situacijama, te kako da se ponašaju u takvim situacijama.

Litaratura

1. Ramadani, A., Korajlić, N., "Policija kao dio javne administracije sa studijom slučaja reforme policije u Republici Sjevernoj Makedoniji", 2020., Sarajevo.
2. Godišnji izvještaji o stanju kriminaliteta Federalne uprave policije MUP FBiH, <http://www.fup.gov.ba>; 6.11.2023 10:48
3. <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=47681>; 28/12/2021
4. Korajlić, N., Kriminalistički praktikum, drugo izdanje, Centar za kulturu i obrazovanje, Tešanj.
5. Korajlić, N., 2008., Kriminalistička metodika, Fakultet kriminalističkih nauka, Sarajevo.
6. Korajlić, N., Istraživanje krivičnih djela, Pravni fakultet, Sarajevo 2012.
7. Korajlić, N., Kriminalistička metodika, 2. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Centar za kulturu i obrazovanje, 2011., Tešanj.
8. Korajlić, N., Muharremi, D., Heuristička kriminalistika, Pravni fakultet, Univerziteta u Travniku, Travnik 2011.
9. Korajlić, N., Šuperina, M., Selimić, M., (2020). Uvod u kriminalistiku, Visoka škola CEPS - Centar za poslovne studije, Kiseljak.
10. Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine (Službene novine FBiH broj: 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10)
11. Krivični zakon i Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, 2003, Američko udruženje pravnika, Pravna inicijativa za centralnu Europu i Euroaziju (ABA/CEELI), Program za karivično pravo, Sarajevo.
12. Modly, D., Korajlić, N., 2002., Kriminalistički rječnik, Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj.
13. Modly, Šuperina, Korajlić; 2008., Rječnik kriminalističke, Strukovna Udruga kriminalista,
14. Modly, D., Mršić, G., Selimić, M., (2018). Metodika istraživanja silovanja. Visoka škola „CEPS – Centar za poslovne studije“ Kiseljak.
15. Ovčina, A., Eminović, E., Sitnić, A., Neuberger, M., Hajdarević, A.; Upravljanjem kvalitetom zdravstvene njege u funkciji unapređenja sestrinske kliničke prakse, Medicinski žurnal, KCUS, Sarajevo, 2020.
16. Swanson, R.Ch., Chamelin, N. C., Terito, R., 2003 „Criminal Investigation”: Mc Graw Hill, New York, USA.
17. Wayne W. Bennett, Karen M. Hess, 2007., Criminal Investigation, Eighth edition, SAD.

18. Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH br. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07, 15/08, 58/08, 12/09, 16/09, 93/09.
19. Zakon o krivičnom postupku Federacije BiH, Službene novine Federacije BiH, broj 43 od 20. 11. 1998. godine.
20. Zakon o krivičnom postupku RS, „Službeni glasnik RS“, br. 58/04.
21. Zakon o unutrašnjim poslovima Federacije Bosne i Hercegovine, „Službene novine Federacije BiH“, broj 1/96. godine.